

HOE WEGEN  
WANDELAARS  
VINDEN



Franco Michieli

HOE WEGEN  
WANDELAARS  
VINDEN



Het plezier van verdwalen

WERELDBIBLIOTHEEK · AMSTERDAM

Oorspronkelijke titel *La vocazione di perdersi*

© 2015 Ediciclo Editore srl

© 2022 Nederlandse vertaling Philip Supèr / Uitgeverij

Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Rouwhorst + Van Roon

Foto auteur © Asche at DifferentPhotography.it

NUR 502

ISBN 978 90 284 5210 7

[www.wereldbibliotheek.nl](http://www.wereldbibliotheek.nl)



**F**ranco Michieli (1962) is geograaf, natuurverkenner en schrijver, en woont in Bienno, in de Alpen bij Brescia. Hij is internationaal vertegenwoordiger van Mountain Wilderness en verdeelt zijn tijd tussen enerzijds trektochten in de natuur en anderzijds schrijven en lezingen dan wel cursussen geven over zaken die de bergen betreffen, en over onze verstandhouding met de natuur.

Hij is zeer ervaren op het terrein van lange solitaire voettochten. Na in zijn jeugd vele tochten over bergketens en door ongerepte natuurgebieden te hebben volbracht – zoals de Alpen (81 dagen), de Pyreneeën (39 dagen), Noorwegen (150 dagen), IJsland (33 dagen) – gaat hij ook nu door met zijn onderzoek naar het belang van deze vorm van natuurbeleving. Vooral in het Noordpoolgebied en de Andes – als opleider van lokale gidsen heeft hij tochten gemaakt over vele



*cordillera's* – maar ook in de bergen bij zijn woonplaats.

In 1998 is hij begonnen met het te voet bereizen van uitgestrekte gebieden zonder gebruik van landkaarten of navigatieapparatuur – zoals de mens dat deed in een ver verleden, en zoals migrerende dieren dat doen. Hij geeft cursussen en workshops over de waarde van verdwalen in de natuur.

Over zijn ervaringen heeft hij verteld in honderden artikelen, lezingen, tv-programma's en in de film *La via invisibile*. Hij publiceerde het handboek *Scrivere la natura* (met Davide Sapienza, Zanichelli 2012) en *Huascarán 1993. Verso l'alto. Verso l'altro* (Cai Cedegolo 2013), in 2014 winnaar van de 32e editie van de literaire prijs Gambrinus 'Giuseppe Mazzotti', en van de Veneto Banca 'La voce dei lettori'-prijs.





*Wanneer ik rondtrek, doe ik mijn best de omgeving tegemoet te treden alsof het een mens is, met eenzelfde complexe, ondoorgroendelijke persoonlijkheid. En dan wacht ik af tot er tegen me wordt gesproken. Ik wacht af, ik wacht rustig af.*

Barry Lopez, in *Una geografia profonda*



**D**e mysterieuze schoonheid van een witte sneeuwvlakte die zich in alle richtingen uitstrekt tot de horizon – golvend, onbewoond, ijskoud, licht afstralend – komt niet voort uit wat we er esthetisch aan beleven, of uit de beeldende kracht ervan, maar uit de oneindig vele verhalen die zich daar zouden kunnen afspelen, en waarin wij een rol kunnen hebben. Deze schoonheid heeft meerdere gezichten, omdat het niet slechts gaat om een mooi panorama, maar om een toekomst in de ruimte die daar voor ons ligt. We kunnen daar een bepaalde route blijven volgen, of die juist helemaal kwijtraken. We weten dat er geen duidelijke grens is tussen die twee uitersten. Op onze ski's glijdend over hoogtes, dalen, oneindig lijkende vlaktes en bevroren meren zullen de gewaarwordingen van verdwaald zijn en de weg weer

weten, van verwarring en helderheid, elkaar lange tijd afwisselen.

De niet uitgestippelde route over honderden kilometers van het ijzig winterse Lapland die we hemel en aarde vragen ons aan te wijzen, berust op vertrouwen. Zodra we ophouden te geloven in die route zijn we verdwaald. Maar zolang we erin blijven geloven is elke omweg, elke ogenschijnlijk foute afslag, een onderdeel van die route. Het zijn dan gewoon wat bochten in een pad die, als wijzelf meewerken, de natuur met nieuwe aanwijzingen of stille hints weer kan corrigeren, om ons uiteindelijk naar onze verre bestemming te leiden.

De schoonheid van zo'n scenario is overrompend en intens doordat deze niet al van tevoren vastligt, niet al in steen gehouwen is, maar juist overloopt van wat ons nog onbekend is. Het is een schoonheid die verflauwt of oplaait al naargelang de sterkte van ons eigen verlangen haar te omarmen. Juist in de uren dat alle bakens lijken te zijn verdwenen, wanneer we, wachtend op een nieuwe openbaring, lijken te zweven in oneindigheid,

stroomt die schoonheid met groeiende kracht over ons heen. Op die momenten ervaren we iets wat niet door mensen is uitgedacht, maar van elders komt: een flits van het denken van het universum.

Hoe zou midden in de eenentwintigste eeuw een situatie zoals ik bedoel kunnen bestaan? Ook de vlaktes van Sapmi – de naam van Lapland in het Samisch – daar tussen Noorwegen, Finland en Rusland in, zijn tot in detail in kaart gebracht, en je hoeft er maar eentje open te vouwen om elke plek daar terug te vinden. Als je dan ook nog een kompas en een horloge hebt, is je oriënteren in omgeving en tijd doodsimpel. En van tevoren een gps-route uitzetten, zoals inmiddels routine is geworden, zorgt ervoor dat je ook in dichte mist koers kunt houden. Je hoeft dan niet eens om je heen te kijken, alleen maar op je schermpje.

Mijn vriend Davide en ik hebben een onzekere, naar het onbekende openstaande ruimte weten terug te winnen dankzij een radicale keuze, die ik de laatste vijftien jaar al vele malen in praktijk heb gebracht: al die kunstmatige hulpmiddelen laten we

gewoon thuis. Wij hebben geen landkaarten bij ons, geen horloges, kompassen, gps-apparaten, telefoons of radio's. Nadat we de bewoonde kuststreek van de Barentszee achter ons hebben gelaten, moeten we het doen met als hulpmiddelen niet meer dan aanwijzingen in de natuur en ons menselijk vernuft. Maar daar heb je meer aan dan je misschien zou denken. Als levende wezens bezitten we zeer verfijnde zintuigen, een web van sensoren dat elkaar aanvullende waarnemingen bijeenbrengt, een voorstellingsvermogen dat het zichtbare verre te boven gaat, vergaarde kennis waarmee we ook in een onbekende omgeving veel dingen kunnen begrijpen. En dit alles met een veel grotere diepgang en gevoeligheid voor nuances dan waarover de technologie beschikt. Daarbij hebben we het vermogen ons te vergissen en weer te corrigeren, wat misschien wel de nuttigste capaciteit is.

En zo dus, geheel alleen en ons voortbewegend in een onmetelijke ruimte, willen we in een maand een andere kust bereiken, dwars over het met sneeuw volgepakte land. Onderweg zijn er twee of

drie dorpen, die we moeten zien te vinden om ons te bevoorraden. Onze keuze brengt de mogelijkheid te verdwalen werkelijk dichtbij. En dus ook het tegendeel: het moment van hervinden, van onszelf hervinden, van gevonden worden door het onverwachte.

De winterse verlatenheid van de toendra leent zich natuurlijk goed voor een dergelijke ervaring, die vandaag de dag zo ongewoon is geworden. Maar het kan net zo de moeite waard zijn te leren ‘verdwalen’ dicht bij huis, gewoon daar waar we wonen. Ook dit kan oneindig veel ontdekkingen opleveren. Het verwerven van zo’n instelling vereist alleen – anders dan we in onze tijd gewend zijn – geen haast te hebben weer terug te komen in de bewoonde wereld, en zo lang in een natuurgebied te blijven als de grootte ervan ons vraagt. We moeten er natuurlijk voor zorgen over de juiste kennis en materialen te beschikken, in ons geval die waarmee we de winter in het noorden kunnen doorstaan. Lange ervaring heeft ons geleerd het terrein, de sneeuw, de wouden en de lucht als het ware te

lezen, om er aanwijzingen voor onze route uit te halen. Daarnaast kun je in je hoofd een 'mentale kaart' van het gebied meebrengen. Dat betekent niet dat je een gewone landkaart uit je hoofd hebt geleerd, maar dat je hebt begrepen – dan wel je goed hebt ingedacht – hoe in dit specifieke gebied de waterstromen, de dalen, de bergketens, de opeenvolgende meren en dergelijke in het landschap zijn komen te liggen. Dat kan heel nuttige oriëntatiepunten opleveren. En dan natuurlijk kleding, een tent en een slaapzak die geschikt zijn om te verblijven en goed te overnachten in de winterse kou. Zo ook proviand voor vele dagen, en een primus om sneeuw te laten smelten zodat we kunnen drinken en het altijd bevroren voedsel opwarmen. De kennis zit in ons hoofd, de materialen liggen op twee speciale sleden, *pulka's* genaamd, die we over de sneeuw achter ons aan trekken.

Toch is dit welbeschouwd allemaal maar secundaire bagage. We dragen veel meer met ons mee dan wat persoonlijke ervaring en het vrachtje op onze pulka. Als het ook vandaag de dag eigenlijk



niet al te moeilijk is om de wildernis in te gaan, met enkele metgezellen of helemaal alleen, en een tijdlang alle contact met de geciviliseerde wereld te stoppen, komt dit doordat het hier gaat om ‘gewone’ leefomstandigheden. Om de herinnering daaraan terug te halen, moeten we – alvorens te bepalen wat dat nou precies is, die drang om te verdwalen, dicht bij huis of juist ver weg – enkele tienduizenden jaren op onze schreden terugkeren. Toen hebben we namelijk het belangrijkste stuk bagage ingepakt.

Heel lang waren wij mensen maar met weinigen op de aarde. Net als andere niet erg talrijke soorten bewoonden kleine groepjes van ons gigantische territoria, en waren we omgeven door woeste gebieden die grenzeloos leken te zijn. Als er al grenzen en afbakeningen bestonden, waren die in continue beweging. Dieren van vele soorten markeerden, individueel of groepsgewijs, met bepaalde tekens de omtrek van al hun verschillende habitats, wat een eindeloze verstrengeling van kleine en grote leefge-

bieden opleverde. En daarnaast waren er dan nog de vele migratieroutes die al die soorten verkozen. Wij mensen, in groepjes levende jagers-verzamelers, deden hetzelfde, onderdeel als we waren van de levende wereld. Ook wij markeerden de ruimte van elke afzonderlijke groep, zeker daar waar het rondtrekken tot contact met onbekenden kon leiden.

Maar de wereld was groot, en toch min of meer zonder ons. Je kon in een bepaalde richting de hele aardbol rondgaan en geen enkel exemplaar van onze soort tegenkomen. Hele continenten en archipels van duizenden eilanden waren bevolkt door ecosystemen van vele millennia oud, en nooit door enige *homo* betreden.

Al een eeuwigheid lang zijn dieren en planten aan het migreren. Ze doen dat zodra het klimaat te veel verandert, het voedsel te schaars wordt of er overbevolking optreedt. Maar ook gewoon gedreven door de impuls iets nieuws te ontdekken.

Ook wij deden dat, als prehistorische mensen, op precies dezelfde manier. Reizen die eeuwen en

vele generaties lang konden duren, en waarin we leerden nieuw voedsel en nieuwe beschutting te vinden waar we ook kwamen, brachten onze kleine groepjes tot in alle uithoeken van de continenten – met uitzondering van Antarctica en enkele verscholen eilandjes. En dit allemaal dan nog ver voor wat we ‘de beschaving’ noemen: het ontstaan van de eerste vormen van landbouw en permanent bewoonde kernen. De groepen noordelijke jagers bijvoorbeeld, die circa 14.000 jaar geleden van Siberië naar Alaska de Beringstraat overstaken, zijn in niet meer dan duizend jaar afgedaald in beide Amerikaanse continenten. Hun leefwijze pasten ze telkens aan aan de nieuwe klimaatzone en omgeving waarin ze terechtkwamen, en overal vestigden ze zich in kleine groepen, tot in Patagonië aan toe.

Wegen waren er niet bij die tochten tot voorbij de horizon, geen paden voor mensenvoeten, geen gestapelde stenen die een route markeerden. Op geen enkele verre heuvel verhief zich een toren om je passen naar te richten. Naar vuurtorens op de eilanden van Oceanië of langs de nauwe zeestraten

van het Noordpoolgebied was het vergeefs zoeken. Merktekens bij doorwaadbare stukken rivier of bergpassen ontbraken, zij het dat doortrekkende kuddes er misschien hun pootafdrukken achterlieten – menselijke afdrukken zaten daar ieder geval nog niet tussen.

Bij die trektochten over de continenten kwam je geen enkel herkenningspunt tegen zoals wij die, in deze eenentwintigste eeuw, noodzakelijk achten om een bepaald traject af te leggen. Als we ons een voorstelling proberen te maken van hoe die verre vooroudertjes van ons moesten ronddolen op zoek naar een plaats om enigszins veilig te leven, hoe ze dwars door wouden en over savannes trokken, langs woestijnranden, door de groene zeeën van prairies, langs woeste kusten en zelfs hele toendra's door, lijken het wel mieren of muizen, verdwaald in een onafzienbare ruimte.

Dit is inderdaad zoals wij er nu naar kijken: die kleine groepjes waren midden in het grote onbekende alleen op zichzelf aangewezen. Als ze besloten om een ander territorium te zoeken, of als ze al ja-